

Yeni araç - gereçler, yeni deneyimler

KAYA ÖZSEZGİN

Sanatı yaşamın bir parçası, bir tümleyicisi olarak algılamak, ondan ne beklediğinize bağlı: Sanatı, bir eğlence aracı gibi görmek de mümkün, yaşamın kaçınılmaz bir gereği, güçlüklerle karşı direnebilmenin yolu, mutlu olabilmenin olmazsa olmaz koşulu, insanlarla ilişki kurmanın ve onları anlamının temel nedenlerinden biri, günümüz dünyasının anlamını kavrayabilmenin aracı olarak bilmek ve ona bu bilinçle yaklaşmak da mümkün. Eğlence ile sanat, birbirine karıştırılıyor günümüzde. Kimileri, onda eğlendiricilik işlevinin ağır bastığı kanısında. Bunun böyle olduğunu görmek için televizyon ekranı önünde bir süre oyalanmak yeterli: İzleyiciye "sanatçı" kimliği altında sunulanlar, her tür şaklabanlılığı deneyerek, şirin görünebilmenin olanaklarını araştırarak, kalıptan kalıba girerek, kendilerine yakıştırılan sanatçılık titrinin gereklerini yerine getirdiklerine inanıyorlar. Olguların ve olayların kökenine inmek zahmetine katlanmayı bir külfet sayan, kafa tembelliğini neredeyse yaşam ilkesi haline dönüştürmüş olan sıradan izleyici de sabah onlarla uyanıyor, akşam onlarla gözünü yumuyor. Böylece bir kargaşa, bir hay-huydur gidiyor. Belki ortamı saran kirlenmişliği görmemenin, kötümserliğe kapılarak bunalıma düşmemenin en kestirme yolu da budur. Öyle ya, halkımız "işini bilir", bir kolayını bulup kendini olumsuz gelişmelerin burgacından kurtarır, bunlardan gözünü ayırıp bedenini ve ruhunu mutlu kılacak bir eğlence olanağı yaratır kendine. Bunun için fazla bir zahmete de gerek yok, "yar bana bir eğlence" deyip televizyonun düğmesine basarsın olur biter, kendini gürültülü bir eğlencenin ortasında

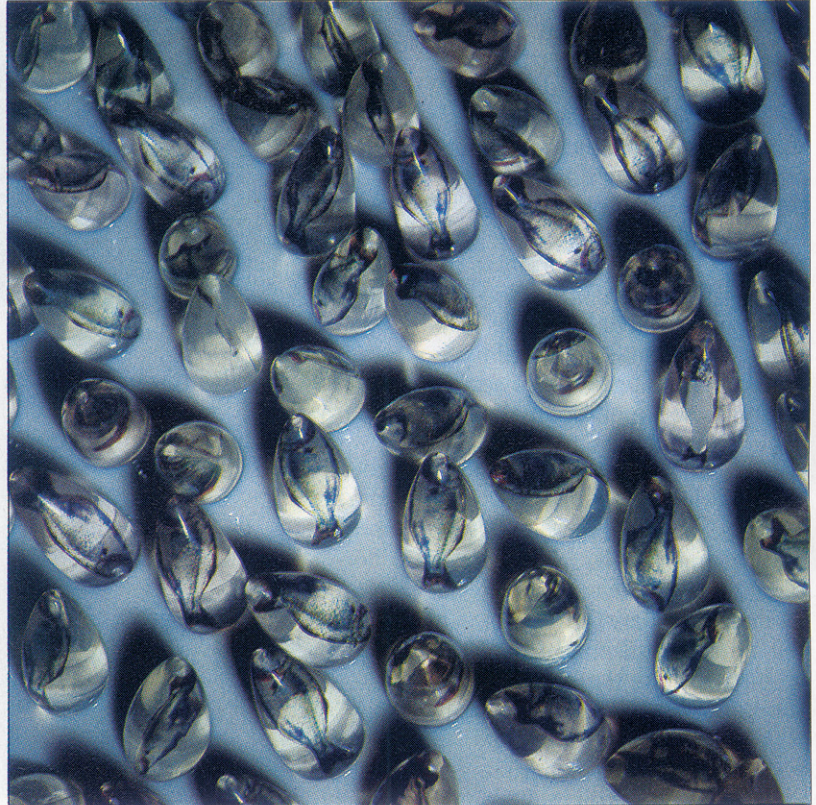
buluverirsin; sanatçılarımız ne güne duruyor, onlar sizi öyle bir eğlence girdabına sokarlar ki... Sanat dediğin de bu kadar olur işte.

Sanatı eğlence sayanlar olur da, sanat üretiminden "eğlencelik" bir pay çıkararak "ciddi" sanatçılar olmaz mı? Çevrenize şöyle bir bakarsanız, içlerindeki sanat aşkıni yenemeyip soluğu özel atölyelerde alan ve birkaç aylık sanat eğitiminden sonra sergi açmaya soyunanların, galeri kapılarında kuyruk oluşturduklarını hemen göreceksiniz. Bana sorarsanız, onların çoğu da "eğlencelik" sanat yapıyorlar: Hem boş zamanlarını, sanat yaparak ciddi, bir uğraşla

değerlendirmiş oluyorlar, hem de galeri duvarlarını süsledikleri yapıtlarıyla, izleyicilere - yaygın deyimle - hoşça vakit geçiriyorlar, yani onları bir biçimde eğlendirmiş oluyorlar, gönüllerini hoş tutuyorlar, hatta bu eğlendirme işlevinin karşılığında, eğer resim satabilirlerse, para kazanmayı da başarabiliyorlar. Bizde sanat koruyucusu yok, kimse sanattan anlamıyor diyenler, bu tür sergileri şöyle bir kolağan ederlerse, bu konuda yanıldıklarını hemen anlayacaklar.

Evet, sergi çok, amatör istemediğiniz kadar.. Kısaca söylemek gerekirse, eğlencemiz yerinde. Yapıtların düzeyli olup olmaması o kadar da önemli değil; hem bu ayrımı ciddiye alıp sergileri bu gözle dolaşanların nesli de giderek tükenmekte: Herkes günümüz sanatına bir katkıda bulunuyor nasıl olsa; o "katkı"nın ne menem bir şey olduğunu bir bilebilsek...

Sergilerin çokluğu (yoğunluğu) artık şaşırtıcı olmaktan çıktı. Gelin de sevinmeyin buna. Sevinmesine

Elvan Alpay

SERGİLER

sevinelim de, "tut kelin perçeminden" diyenlere de hak vermemek elde değil. Neden dersiniz, işin bir kolayını bulup sanata sıvananlar, ne kendileri yaptıkları işin aslını, yolunu yordamını biliyorlar, ne de hatırı sayılır bir "kültür" almadan, yanını yöresini tanımadan, önünü ardını kontrol etmeden sanat yapılamayacağını bilincindeder...

Durum böyle olunca, kaliteli sergileri cimbleme a-yıklamaktan başka ne yapılabilir? Ne iyi ki, böyle sergiler de var. İyi sanatçıların izini sürüp, onlarla çalışmanın olanaklarını ele geçirmeye çalışan galeriler, sergi mevsiminin başarılı kapanmasına, bir yerlerden destek veriyorlar. Bu ayırımın galeri bazında nasıl biçimlendiğini, iyi - kötü bilenler, bunun farkında olanlar var artık.

Galeri Nev'in Ankara ve İstanbul ayağı, genellikle farklı programlar uyguluyorlar. Böylece dönüşümlü sergiler yapmak gibi denenmiş ve fazla etkili olmamış bir yöntemi sürdürmekten kaçınıyorlar. Kısa bir süre önce tanık olduğumuz Erol Akyavaş sergisi gibi kapsamlı etkinlikler söz konusu olduğunda ise, bu tür etkinliklerin iki kentimizi kapsayacak bir düzlemde ele alınması yönünde çaba gösteriyorlar. Öte yandan, sanatçıların seçiminde de titiz bir yöntem uygulanıyor. Nev'le çalışan sanatçılar olarak niteleyebileceğimiz isimler, ikişer üçer yıl arayla sergileme programına alındıkça, onların dönemsel çalışmaları hakkında ilişkili gözlemlere ulaşma olanağı doğmuş oluyor.

Şu anda Elvan Alpay'ın işleri sergileniyor Galeride. (Bu sergiyi, Şubat ayından itibaren Nejad Devrim, Alev Ebüzziya ve Ergin İnan sergileri izleyecek.) Sanatın, değişimsel ölçekte, farklı araç - gereçleri deneyerek, farklı ifade olanaklarına açılarak yeni bir "meca"ya dökülebileceği yolunda, genellikle paylaşılan bir görüş doğrultusunda yapıtlar üreten Elvan Alpay'ın, çoğunluğu polyester

Mahmut Karatoprak

döküm, paslanmaz çelik - karışık teknik, konkav ayna - konveks cam çalışmalarından oluşan yapıtları, nihai amaç olarak dekoratif bir karakter gösterse bile, içerdiği kavram etkileri ve simgesel göstergeler nedeniyle, bu niteliğin üzerine çıkıyor, dekorativizmin dar sınırlarını parçalamayı hedef alıyor, somut hançer imgesi ya da muz ve lale gibi resimsel öğeleri saydam madde içine gömerek elde ettiği doğrudan yansıtıcı imgelerle, dolaylı yoldan toplumsal tutkularımıza göndermelerde bulunuyor. Bilindiği gibi hançer, bizim kahramanlık ve yiğitlik idolumuzdur. Muz ise, olsa olsa cinselliği çağırıştırır. Çiçeklere gelince, onlar da dokunulmamış benlik duygumuzun, biraz gizli kalmış ve açığa vurulmuş tutkularımızın, incelik arayışlarımızın, yeterince tatmin bulmamış, zaman zaman da hoyratça örselenmiş olan içsel melankolimizin göstergeleri olabilir.

Elvan Alpay, özellikle galerinin giriş salonunda yanyana getirerek sergilediği polyester panolarında, yüzeyden dışarı doğru fırlayan objelerin oluşturduğu duyumsal bir eleştiri deneyimi geliştiriyor. İzleyicinin bugüne kadar koşullanmış görüldüğü sanatsal imge konusunda, onu sarsmaktan ve düşündürmekten hoşlanıyor, sanatsal ilgi alanının, aslında bu tür deneyimlere açık olması gerektiği mesajını vurgulamak istiyor.

Ankara'daki bu ilk sergisiyle El-

van Alpay, aslında tasarımsal bir paradigma geliştirmekte ve bunun varabileceği perspektifleri derinleştirmeye çalışmakta. Bu deneyim, onun çalışmalarına yönelik ilgiyi de zamanla yoğunlaştıracaktır.

Siyah - Beyaz'daki Mahmut Karatoprak sergisi, hem çalışma tekniği, hem de sunum açısından özgünlüğü nedeniyle, içinde taşıdığı romantik özelemleri aşan, resmine bu tür özelemlerle yaklaşanları aynı zamanda uyarmak isteyen, ama - gene aynı zamanda - i-çimizdeki duyumsal filizleri yedertmekten de yana olan bir özelemler doludur. Karatoprak'ın resimleriyle ben, ilk kez karşı karşıya geliyorum. Biyografisinden aldığım bilgiler, Almanya'da yaşamakta olduğunu gösteriyor. Belki bu seçimiyle de bağlantılı olarak, Friedrich soyundan gelen çağdaş romantik bir "düşünür" karşısında bulunduğumuz kanısı güçleniyor.

Biraz hülyalı, biraz içe kapanık, ne yalan söyleyelim, biraz da çağının dışında kalmayı gönüllü olarak üstlenmiş genç bir kadın figürü, resim yüzeyleri üzerinde salınıp durmakta, bizi, - daha doğrusu hemcinslerini - bir özeleştirme yapmaya davet etmektedir sanki. Bu feministçe yaklaşım, günümüzdeki yaygın feminizmin koşullarıyla pek de bire bir örtüşmemektedir. Kendisiyle yapılan bir görüşmede, Karatoprak, resimindeki kadın tipini - aynı kadındır bu - görmek istediği ölçüler içinde yorumlamaktan yana olduğunu söylüyor ki, bu, onun resimlerinde prototip bir kadın imgesinin biçimlenmesinde de birinci etken. İlk gençlik yıllarında karikatür çizerek resme yönelmiş olması, bu feminist tutumunu fazlaca örselememiştir. Kontrplak üzerinde akrilik boyanın inceltileceği yayılmış olmasından, figürlerin cinselliği nötrale eden duyumsal yapılarından kaynaklanan bir incelikli anlatım, özellikle de tekrarlı motif olarak kullanılan küçük su damlaları aracılığıyla, bir "art nouveau" estetiğine dönüşüyor. Ama sonuç olarak "art - nouveau" değil kusuz. Belki onun, daha çağdaş, du-

SERGİLER

yumsallığı biraz daha güçlendirilmiş bir versiyonu...

Kimi sanatçıların temsil ettikleri işleyle, buldukları konum arasında doğrudan bir ilişki bulunmayabiliyor. Çeşitli nedenleri olabilir bu durumun. Sanatçının benimsemiş olduğu yaşam tarzının da, bunda bir payı bulunduğu düşünülebilir. Böyle bir uyumsuzluk, sanatçıları ölümlerinden sonra da izleyebiliyor. Sanatıyla etkili bir yer elde etmiş olduğu, sanat çevrelerince paylaşılan ve teslim edilen bir gerçek olduğu halde, söz konusu sanatçılar hem yaşarken hem de öldükten sonra, bir unutkanlığın ya da görece bir unutulmuşluğun perdesi altında kalıyor gibidirler. Yaşarken, kendi köşesine çekilmeyi bir yaşam felsefesi olarak benimseyenler arasından çıkıyor daha çok da bu tür sanatçılar. Ortalarda sık görünüp caka atmaktan pek hoşlanmayan, alçakgönüllü olmayı tercih eden bu sanatçılar, sanki bu yaşam felsefesinin faturasını ödüyor gibidirler. Sanatçılarımızı bu bakımdan, gündemde olanlar ve olmayanlar diye ikiye ayırmak bile geliyor insanın aklına. Medyatik olmak, gündemdeki yerini korumakla eş anlamlı gibidir bu bakımdan. Sergi açma konusunda fazla istekli görünmemenin de, bu yönden olumsuz bir sonuç yarattığı bile söylenebilir. Oysa sık sergi yapmak, tartışılmaz bir değer ölçüsü değildir ve olmamalıdır. Hatta gündemde kalmak pahasına sık sergi düzenlemek yerine, aralıklı ama ses getirecek, olumlu izlenimler yaratacak sergilere gitmek, sanatın doğasına daha yakın bir tutumdur.

Sözü, resim sanatımızda önemli bir kimliğe sahip olduğuna inandığım Fethi Arda'ya getirmek istiyorum. 1996'da yitirdik Arda'yı. Sanatının belki de en verimli döneminde aramızdan ayrıldı. Yalnız o tarihten bu yana değil, daha önce de Fethi Arda'nın adı çevresinde, bu adla uyumlu bir kamuoyu, deyim yerindeyse, hep "zahiren" var oldu. Örneğin İstanbul, onu pek de sahiplenemedi. Sergilerinin İstanbul'dan çok Ankara'da odaklanmış olmasının da, bunda payı var denilebilir.

Fethi Arda

Oysa Arda'nın bugün, adı gündemde olan pek çok sanatçıya fark atacak bir düzeyde olduğunu söylemek bile fazla olacaktır.

Öğrencilik yıllarına ve Kocameki atölyesine uzanan resimlerinin de yer aldığı Halkbank'taki sergisi hangi amaçla ve niçin düzenleniyor? Bu soruyu karşılayacak bir yanıt bulunmadıkça, söz konusu serginin, bir boşluğu doldurmaktan, galeriye prestij kazandırmaktan öteye gitmeyeceği muhakkaktır. Görünürdeki niteliğine karşın, retrospektif bir sergi değildir bu. Ama hiç değilse öyle olması, bu sergiye ayrı bir anlam katacaktı. Daha önce çok fazla bilinmeyen ya da izlenmemiş olan resimlerinin bu sergide yer almış olması da, onu farklı bir düzeye taşıyor.

O halde yapılacak şey, bu tür önemli sanatçıların sergileri için, öncelikle bir "konsept" geliştirmek ve sergiyi bu bağlamda değerlendirmektir. Hiç değilse, bundan sonraki sergilerde, bu noktanın dikkate alınması, Arda'ya saygının bir gereği olacaktır. Fethi Arda nasıl Ankaralı ise, Ozan Sağdıç da öylece Ankaralıdır. Birinin ressam, ötekini fotoğraf sanatçısı olması, sonucu değiştirmiyor. Yaşayan en eski kuşağa mensup

fotoğrafçılar arasında, bulunduğu konum açısından Ozan Sağdıç'ın yeri, en azından belirleyici niteliktedir kuşkusuz.

Ankaralılar Vakfı tarafından organize edilen ve Ziraat Bankası Sanat Galerisi'nde düzenlenen "Geçmişten yansımalarla Ankara" sergisi, bir kent tutkunu olarak Ozan Sağdıç'ın, 1950'li yıllardan bugüne taşıdığı Ankaralı sorumluluğunun bir yansıması niteliğindedir. Renkli başkent izlenimlerini içeren serginin fotoğrafları, daha çok da Ankara'yı Ankara yapan ve cumhuriyetin ilk yıllarına kadar geriye giden başkent yapılaşmasının belgesel nitelikli bir dökümdür. Ne yazık ki bu yapılaşma, çirkin bir kentleşmeye feda edilmiştir bugün. Bir zamanlar Jansen'in öngördüğü nazım planının bir hayli dışına taşılmış olmasından kaynaklanan bozulma, örneğin İstanbul'daki kadar olmasa bile, yapabileceği tahribatı yapmıştır. Ankara da sıradan bir metropol azmanına dönüşme yolundadır.

Ozan Sağdıç'ın Ankara fotoğrafları, ilerde nostaljik iç burkuntularına yol açarsa, başka bir deyimle, yarın bugünü arattırsa, buna şimdiden hayıflanalım. ■